

ва зацікавлена у зростанні об'єкта податку в динаміці. З іншого боку, платник намагається сплачувати якомога менше, скорочуючи податкову базу, і, якщо – це співпадає з інтересами суспільства, то регулююча функція реалізується; в протилежному випадку можна констатувати наявність суперечностей у чинній системі оподаткування.

Чинним фіскальним законодавством України в якості об'єктів оподаткування визначені: доходи (прибуток); додана вартість; вартість окремих товарів; майно юридичних і фізичних осіб; інші об'єкти, передбачені законодавчими актами України.

Вказане визначення, на нашу думку, є вичерпним, ґрунтується на об'єктивних засадах фіскальної теорії. Разом з тим недостатнім є механізм його реалізації в практичній діяльності, окремі положення приведеної норми на практиці або ігноруються, або взагалі не виконуються.

При аналізі об'єкта оподаткування важливо дану категорію розмежувати з масштабом її вимірювання. Під останнім розуміють одиницю виміру об'єкта податку. В практиці податкової роботи застосовують фізичні та грошові одиниці оподаткування. Фізичний вимір характеризується більшою точністю, тоді як грошовий є більш відносним, має опосередкований характер і може бути більш-менш точним протягом незначного періоду часу. Грошова оцінка застосовується в тих випадках, коли потрібна інтегрована оцінка за декількома фізичними одиницями з урахуванням різних чинників, які не завжди мають фізичний вимір.

Поняття "об'єкт" оподаткування тісно переплітається з поняттям "джерело" податку. Під останнім розуміють фонд, із якого дійсно сплачується податок. Податок може сплачуватися із:

- доходу, звідки б він не отримувався;
- капіталу або майна, коли для покриття податку доводиться витратити його частину.

Джерело сплати податку може бути безпосередньо пов'язане з об'єктом оподаткування і може не мати до нього відношення. У першому випадку оподатковується дохід або майно, що приносить дохід, у другому – стягується податок на майно чи предмети, які перебувають в особистому користуванні і не приносять доходу.

Аналіз структури формування доходів як джерел сплати податків дає підстави розділити їх на дві категорії: надходження від власності й капіталу, які мають гарантований стабільний характер і безпосередньо не пов'язані з фінансово-господарським станом платника (це так звані пасивні доходи); надходження від основного виду діяльності, які безпосередньо залежать від форми участі платника в господарській діяльності, тобто активні доходи.

З огляду на приведену вище класифікацію джерел доходів, можна виділити два типи фіскально-економічних систем: синтетична; класифікаційна.

При першій як об'єкт оподаткування виступає сукупний дохід за певний проміжок часу. До сукупного доходу включаються всі надходження від усіх видів діяльності і поділ доходів на активні і пасивні не проводиться.

Друга система передбачає поділ доходів на окремі групи, кожна з яких оподатковується за своїми специфічними правилами й методиками. Країни, що використовують цю систему, диференціюють доходи не тільки на активні й пасивні, але й класифікують їх у розрізі кожної підгрупи.

Кількість класифікаційних груп для різних держав є різною. Так, фіскально-економічна система Непалу включає дев'ять груп, Індії – одинадцять. Класифікаційна система Великої Британії складається з шести груп і включає: доходи від нерухомості; дохід від лісових масивів, що використовуються з комерційною метою; доходи від державних цінних паперів; доходи від промислово-торговельної діяльності і доходи від вільних професій; заробітна плата, пенсії; дивіденди та інші доходи, що підлягають розподілу.

Зазначимо, що класифікаційна фіскально-економічна система не завжди характеризується поділом доходів на групи. Інколи їй притаманно групування доходів за джерелом їх надходження. Зокрема, систему платежів у колишньому Радянському Союзі не можна вважати класифікаційною, хоча й вона передбачала поділ доходів за окремими критеріями. Наприклад, доходи від роботи за наймом у державних підприємствах і підприємствах, що належали релігійним та благодійним організаціям. В основі такого поділу лежав принцип відношення до державного сектора економіки.

УДК 334.722.8: 35.073.515

О.А. Попік – Луцький ДТУ

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин в Україні надзвичайно актуальними для відкритих акціонерних товариств, які створені в процесі приватизації, та бажають залучити як іноземні, так і вітчизняні інвестиційні ресурси, є питання вмілого та грамотного управління своїми підприємствами. Саме тому компетентність у справах корпоративного управління та глибоке розуміння його найважливіших принципів є одним з головних питань для вітчизняних підприємств та економіки України в цілому.

Ключові слова: ринкові відносини, управління, корпоративне управління, корпоративна культура, акціонер і акціонерне товариство.

О.А. Popik – STU of Luc'k

Corporate management in conditions of conversion the economic development

On the modern stage of development the market relations in Ukraine the most actual for the OAA is the question of the skilful and literate management by enterprises. That is why the competention in affairs of the corporative management and the understanding its the main principles is one of the most important question for the native enterprises and the economy of Ukraine in the work.

Key words: market relations, management, corporative management, corporative culture, shareholder, joint-stock company.

Найважливіші зміни, які здійснюються в Україні та носять соціально-економічний характер, відбуваються в базовому елементі будь-якої економічної системи – відносинах власності. Основним напрямком їх є розвиток різноманітних форм власності і форм господарювання, роздержавлення і приватизація, формування конкурентного ринку. Україна обрала модель зміни власності, відповідно до якої кожен громадянин отримав право на безоплатне володіння акціями підприємств.

Масова сертифікатна приватизація стала базою для зародження акціонерної форми власності в Україні. Проте виникло чимало проблем, які потребують негайного вирішення. Передусім, йдеться про розвиток корпоративних відносин, без яких неможливо уявити побудову економічної моделі на ринкових засадах.

Перехід від системи централізованого державного планування та керівництва до ринкових механізмів управління підприємствами вимагає принципово нового розуміння та методів управління. Адже в сучасних умовах господарювання для підприємств, які бажають залучити інвестиційні ресурси та підвищити свою конкурентоспроможність, найважливішим моментом виступає грамотне управління своїми відкритими акціонерними товариствами. Тому компетентність у корпоративному управлінні є одним з головних питань для функціонування вітчизняних підприємств країни. Розвиток саме корпоративної форми господарювання у вигляді акціонерних товариств має сприяти зміні та вдосконаленості структури власності вітчизняної економіки, мобілізувати внутрішні фінансові ресурси. Така форма господарювання здатна залучити підприємствам кошти населення та стимулювати більш продуктивну роботу працівників підприємств.

Проблема корпоративного управління для України є новою та специфічною за змістом не тільки для управлінців, а й для спеціалістів з економічної теорії. Нерозуміння принципів, основних засад формування корпоративних відносин сприяє виникненню конфліктних ситуацій між менеджментом та акціонерами, між стратегічним інвестором та дрібними акціонерами. Цьому також сприяє неглибоке розуміння особливостей функціонування корпоративного сектору з боку державних управлінців. Мається на увазі, що навіть розуміння ключових завдань корпоративного управління трактується вченими по-різному. Різниця полягає в у типах та глибині корпоративних відносин тих чи інших категорій потенційних учасників.

Корпоративне управління в широкому розумінні цього терміна виступає елементом загальної системи управління, притаманної тільки фірмам в організаційно-правовій формі акціонерних товариств і полягає в організації взаємодії учасників корпоративних відносин. Під учасниками корпоративних відносин розуміються не тільки акціонери і менеджери, а й кредитори, працівники, спеціалісти і службовці, місцева громада та інші, на кого впливає діяльність акціонерного товариства. Отже, у міжнародній практиці корпоративним управлінням вважається система відносин між органами товариства та його власниками. Добре корпоративне управління вимагає від керівництва

діяти з дотриманням інтересів власників і спрямоване на забезпечення максимально можливого прибутку.

Згідно з визначенням Світового банку корпоративне управління поєднує в собі норми законодавства, нормативні положення та практику господарювання у приватному секторі. Воно дозволяє товариству залучати фінансові та людські ресурси, ефективно здійснювати господарську діяльність і, таким чином, продовжувати своє функціонування, нагромаджуючи довгострокову економічну вартість шляхом підвищення вартості акцій і дотримуючи при цьому інтереси всіх осіб, що беруть участь в товаристві. Отож, під ефективним корпоративним управлінням ми розуміємо управління, яке дозволяє корпораціям реалізовувати свої потенційні можливості щодо залучення інвестицій раціонально використовувати отримані кошти. Зрозуміло, що сучасний стан ефективності корпоративного управління зумовлений тим, що останнє перебуває в процесі становлення і тому є менш результативним порівняно з існуючою системою. Головними характерними рисами ефективного корпоративного управління є: прозорість розкриття фінансової інформації та інформації про діяльність товариства; здійснення контролю за діяльністю виконавчого органу; всебічний захист прав та законних інтересів акціонерів тощо.

Загальновизнано, що основами компаративного управління є:

- норми корпоративного законодавства, що регулюють порядок створення та ліквідації корпорацій, права і обов'язки акціонерів та менеджерів;
- існуюча практика господарювання, яка визначається станом економіки та режимом підприємництва;
- притаманна учасникам акціонерних товариств корпоративна культура.

Законодавче врегулювання корпоративних відносин є досить важливим, оскільки сьогодні функціонуванню українських товариств притаманна ціла низка зловживань. Назріла потреба в якісних змінах керівництва підприємств, велика частка представників якого не вміють або не бажають працювати в ринкових умовах. Багато голів правління не зацікавлені у розкритті інформації щодо діяльності товариств, що заважає залученню інвестицій та порушує права власності акціонерів.

У свою чергу, корпоративна культура це сукупність правил, звичаїв та сталої практики в галузі корпоративного управління, яка не отримала нормативного закріплення в законодавстві та базується на загальному культурному рівні суспільства, нормах моралі, ділової практики тощо. Брак елементарного поняття про корпоративну культуру управління викликає негативні наслідки, що призводить до нерозмежування і непорядкованості прав та відповідальності власників та керівників, слабкої забезпеченості правового захисту договірних стосунків та неузгодженості дій внутрішніх управлінських структур.

Найбільш недоторканою для науковців України є сьогодні сфера корпоративного управління держави. Ця тема набуває особливого значення в контексті проведеної широкомасштабної корпоратизації державної та комунальної власності, перспективи подальшої приватизації стратегічно важливих об'єктів, їх ефективної діяльності, взаємодії держави з приватним сектором

економіки через механізми корпоративного управління. Корпоративні повноваження держави виходять із корпоративного статусу, який встановлюється за аналогією з приватними господарськими товариствами та розповсюджується на суб'єкти господарювання, які створені з участю держави і, в яких держава має свою частку в статутному капіталі.

Корпоративна діяльність держави в умовах ринкової економіки – не самоціль, а можливість прямого впливу на суб'єкти господарювання, які мають стратегічне значення для країни та окремих регіонів на місцевому рівні з метою:

- оптимального використання ресурсів: виробництва благ із мінімальними витратами;
- повної зайнятості: націленість на забезпечення максимального ступеня зайнятості і запобігання масовому безробіттю;
- оптимального охоплення господарських та фінансових функцій із забезпечення комунальних послуг населенню, контролю за станом місцевої інфраструктури;
- економічного зростання.

Отож, поряд із проблемою формування корпоративного сектору в економіці України постає завдання ефективного управління корпоративною власністю як дрібних акціонерів і професійних управлінців, так і держави. Можна виділити два рівні цієї проблеми:

- проблеми утворення та функціонування системи корпоративного управління в економіці та формування корпоративної інфраструктури;
- сукупність специфічних заходів у рамках корпоративного господарюючого суб'єкта з метою досягнення максимального економічного ефекту.

Основні проблеми корпоративного управління, як правило, виникають через відокремленість власника від постійного контролю або поточного управління, коли права з прийняттям рішень делегуються власниками корпорації найманому персоналу – менеджерам.

Не існує однозначної поради, використовуючи, яку у сфері корпоративного управління можна досягти бажаних результатів розвитку акціонерних товариств, залучення іноземних інвестицій, отримання дивідендів. Корпоративне управління є багатогранною науковою сферою, яка потребує від власників акцій використання різноманітного управлінського та фінансового інструментарію.

Ключове завдання новостворених акціонерних товариств полягає в розумінні важливості ефективного корпоративного управління. Тільки за умов дотримання зазначених вище принципів функціонування цивілізованої системи корпоративного управління можна розраховувати на розвиток виробництва шляхом залучення фінансових ресурсів, зростанню вартості акцій, виплаті дивідендів по цінних паперах та створенні конкурентоспроможного підприємства.

Література

1. Чечетов М., Мендрул О. Особливості корпоративного управління в умовах перехідної економіки// Економіка України. 2000, № 4.

2. Пішпек С. Особливості корпоративного менеджменту в перехідний період// Банківська справа. № 3, 2000 р.

УДК 601 + 338

Доц. М.П. Олександров, канд. екон. наук –
Львівська АМ

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ В ПЕРЕХІДНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Розкрито зміст економічного механізму інноваційної діяльності у сфері науки і техніки, показано роль та місце нової концепції наукової та промислово-інноваційної політики у формуванні ринкового господарства України

Ключові слова: інноваційні технології, науково-технічна діяльність, концепція, економічний механізм, економічні відносини.

Doc. M.P. Oleksandrov – Academy of Arts of Lviv

The functioning of innovative technologies and economical mechanism in transitioned economy

In the article are described the contents of economic mechanism of innovational activity in the field of science and techniques. The role and place of a new conception of scientific, industrial and innovational police to arrange market environment in Ukraine are displayed.

Key words: innovational technologies, scientific and technical activity, conception, economical mechanism, and economic relations.

Ефективність функціонування економічного простору України на базі інноваційного типу розвитку сьогодні є актуальною та гострою проблемою. У її розв'язанні значне місце відводиться економічній науці, яка дозволяє дослідити вплив інноваційних технологій на відтворювальний процес. При цьому теоретичне осмислення цих питань необхідне як для з'ясування спрямованості інноваційної діяльності, так і для регулювання її функціонування. Важливо, щоб вирішення даних питань проходило в руслі концептуальних розробок, які визначають зміст та спрямованість сучасних економічних досліджень. Нині вже розгляд проблем науково-технічної діяльності не можливий без основних напрямків нової концепції наукової та промислово-інноваційної політики. Не вдаючись в дискусію з окремих аспектів даної концепції, відзначимо основні положення, які, на наш, погляд можна звести до таких моментів:

- нова концепція – це система положень, яка передбачає уточнення, конкретизацію та подальший розвиток інноваційної політики держави з метою переходу до нової якості регулювання науково-технічного потенціалу;
- досягнення нової якості науково-технічного потенціалу передбачає перетворення технічної сторони суспільного відтворення, удосконалення системи економічних відносин (в тому числі техніко-економічних та організаційно-економічних);
- вирішення цього завдання, зумовленого посиленням динамізму соціальних та економічних процесів, базується на оптимальному поєднанні лібералізації та протекціонізму в економічній стратегії, розумній межі монополізму в ін-